
"Z dziejów polskiego barokowego portretu", Michał Walicki, "Rozprawy Komisji Historii Kultury i Sztuki", t. I, Warszawa 1949 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 3/2-3 (10-11), 179-180

1950

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

stwa i kartografii oraz wywiadu i reportażu wojskowego“.

H o r n u n g Z b i g n i e w, Mauzoleum Króla Zygmunta I. w Katedrze Krakowskiej (ss. 69—150, il. 51). Rozprawa składa się z trzech studiów, z których rzecz o plastyce figuralnej została ogłoszona w streszczeniu w Pracach K. H. S. VII, 1937—8, zaś rzecz o pomniku ostatnich Jagiellonów ukazała się drukiem w Księdze Pamiątkowej ku czci Pinińskiego, Lwów 1936. Oba studia zostały rozszerzone.

I. Rodowód artystyczny. Najbliższe ogniwa rozwojowe, które uwarunkowały genezę struktury artystycznej Mauzoleum Zygmunta, leżą w zasięgu oddziaływania dwóch wybitnych dzieł architektury florenckiej: zakrystii kościoła S. Spirito, dzieła Giuliana da Sangallo z lat 1489—1493 i słynnej kopuły Brunelleschiego katedry S. M. del Fiore. Zastosowany zaś we wnętrzu schemat rozczłonkowania ścian przy pomocy motywu łuku triumfalnego wykazuje najbliższą zależność od kaplicy Gondich w kościele S. M. Novella we Florencji, również dzieła G. da Sangallo. Motywy ornamentalne kaplicy Zygmuntońskiej wykazują wybitne pokrewieństwo z utworami świetnego dekoratora sjeneńskiego Lorenza Marriny (np. „Liberia“ w Katedrze sjeneńskiej 1454—1497). Autor dalszymi przykładami potwierdza powyższe spostrzeżenie M. Sokółowskiego, wykazując ponadto, że w dekoracji tej znalazły odbicie także wpływy florenckie (Benedetta da Rovezzano) i że niema potrzeby doszukiwać się w niej elementów lombardzkich. W dekoracji kasetonowej sklepienia kopuły Berecci nawiązuje do Panteonu i idzie za Bramantem oraz za bogatą tradycją florencką. Autor wykazuje szczegółowo, że zarówno kompozycja całości kaplicy jak i ogólny charakter dekoracji da się wyprowadzić z artystycznej praktyki florenckiej, co zgadza się z rezultatami poszukiwań źródłowych i wiadomościami o pochodzeniu artystów zygmuntońskich. Kaplica Zygmuntońska jest jedną z najświetniejszych kreacji w duchu założeń włoskich późnego quattrocenta, doskonałym spełnieniem ideału ornamentystów z pierwszych dziesięcioleci XVI w. i niema sobie

równego nie tylko z tej strony Alp, ale nawet i w Italii. Berecci kształcił się zapewne pod kierunkiem Sangalla i Rovezzana. Uproszczonego schemat architektury Kaplicy Zygmuntońskiej dał Berecci w kaplicy Tomickiego, która stała się właściwym prawzorem licznych kaplic na rozległym obszarze monarchii polsko-lit.

II. Plastyka figuralna. Autor podtrzymuje i szeroko uzasadnia tezę, że 6 posągów i 6 medalionów w kaplicy Zygmuntońskiej jest dziełem warsztatu, w którym Berecci, odegrał główną rolę. Berecci wykonał nadto pierwszy pomnik nagrobny Zygmunta I. Genealogia plastyki figuralnej da się w zupełności wyprowadzić i wytłumaczyć sztuką średniowiecza florenckiego (zwłaszcza Donatella).

III. Pomnik ostatnich Jagiellonów. Autor na podstawie źródeł i analizy stylowej ponownie uzasadnia, że obecne posągi królewskie Zygmunta I i Zygmunta Augusta, pochodzą z czasu rekonstrukcji pomnika z okazji umieszczenia w nim posągu Zygmunta Augusta i że są dziełem Padovana z lat 1571—1574, wykonanym przy współpracy H. Canavesiego. Pierwotny posąg Zygmunta I, wykonany przez Berecciego w latach 1529—31, został wtedy usunięty.

N i e m o j e w s k i L e c h. Nieco o proporcjach włoskiej architektury renesansowej (ss. 151—196, il. 25). Architekci włoscy odrodzenia mieli dwie drogi prowadzące do wykrycia tajemnicy proporcji budynków antycznych i znalezienia formuły, która by pozwoliła te zasady stosować do gmachów współczesnych: studiowanie dzieła Witruwiusza i ruin starożytnych. Autor zajmuje się komentatorami Witruwiusza: Danielem Barbaro, Andrzejem Palladio i Jakubem Barozzi da Vignola, z których każdy doszedł do innych wyników na tej drodze. Palladio stwierdza, że starożytność nie znała jednego kanonu i wobec tego sam daje własny system proporcji, a podobnie czynią inni architekci i komentatorowie, ustalając „porządki architektury“ różniące się między sobą.

W a l i c k i M i c h a ł. Z dziejów polskiego barokowego portretu (ss. 196—230, il. 20—21) Nowe obrazy Bartłomieja Strobla. Autor dodaje do czterech zna-

nych 2 nowe portrety: Wilhelma Orsetiego i Władysława IV, pozyskane przez Muzeum Narodowe w Warszawie. 2) Sztuka portretowa Lubienieckich. Autor kreśli profil artystyczny Krzysztofa Lubienieckiego, podkreślając pełną harmonię między zasadami estetycznymi, głoszonymi przez teoretyka amsterdamskiego Gerarda de Laiserie (1719), a formą plastycznej wypowiedzi Lubienieckiego. Następnie autor publikuje nieznane dzieło Teodora Lubienieckiego, portret pary małżeńskiej w pseudo rzymskim stroju na tle pejzażu, najwybitniejsze z jego znanych dzieł, zależne od portretów Bola i Maesa.

Tom uzupełnia tekst uchwały Wydz. II T. N. W. w sprawie ustanowienia Komisji Historii Kultury i Sztuki, skład Komisji K. H. K. S. i spis prac wygłoszonych na Komisji w latach 1946—48. Niestety, tom nie posiada indeksu, który w wydawnictwach tego typu jest bezwzględnie konieczny.

SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ WYDZIAŁU II. NAUK HISTORYCZNYCH, SPOŁECZNYCH i FILOZOFICZNYCH TNW, rok XL, 1947, Warszawa 1949, s. 70.

Zawiera między innymi streszczenia prac z zakresu archeologii wczesno-histerycznej i historii sztuki:

W a r t o ł o w s k a Z o f i a, Nowe odkrycia na Grodzie Czerwieńskim Stutiesk (ss. 36—38). W miejscowości Sądziacka powiat Zamość znajduje się grodzisko wczesno-histeryczne z liniami obronnymi trzech okresów kulturowych.

H e r b s t S t a n i s ł a w, Architektura warszawska 1840—1910 (ss. 39—43). Omawia środowisko architektów warszawskich, programy architektoniczne i materiały budowlane, oraz periodyzację i tendencje stylowe.

S a r n o w s k a W a n d a, Kurhan wczesnohistoryczny w Tahańczy (ss. 44—46). Omawia zawartość kurhanu, daje

analizę typologiczną uzbrojenia, analizę ikonograficzną medalionu oraz berła, hełmu, klamry i czary, omawia rytuał grzebalny w związku z morfologią mogiły, łącząc wyniki z rozważaniami historycznymi i ustalając, że kurhan jest grobem wielkiego księcia kijowskiego Jaropełka (brata Włodzimierza Wielkiego), zamordowanego 980 r.

K w i e c i ń s k i A n t o n i ks., Sanctuarium Apostolorum in catacumbas w Rzymie w świetle wykopalisk (ss. 51—75). Omówienie ostatnich badań nad Memoriam Apostolską z III w., wzniesioną nad pierwotnym grobem św. Piotra i Pawła na dawnym cmentarzu na III kamieniu milowym drogi Apijskiej w miejscowości zwanej Catacumbas, pod późniejszą bazyliką św. Sebastiana.

C i o ł e k G e r a r d, Staropolskie ogrody XVI—XVII w. (ss. 58—60). — Omówienia założenia renesansowych włoskich i oddziaływania szkoły francuskiej i niderlandzkiej.

G i e y s z t o r A l e k s a n d e r, Dwa opisy klasztorów franciszkańskich prowincji polskich w XVIII w. Omawia: 1. „Synoptica relatio...“ czyli opis 34 konwentów Wielko- i Małopolsce, z r. 1735, sporządzony przez O. L. Miske i 2) Thesaurus provinciae Poloniae... o Bonawentury Makowskiego z r. 1764, oba zawierające bardzo cenne materiały do „Fabrica ecclesiae“ i wyposażenia budowli. Oba też będą opublikowane.

M e c n a r o w s k i E m i l, Wojciech Korneli Stattler. Materiały do jego życia i działalności jako malarza, profesora i autora pism estetycznych i pamiętników (ss. 67—70). Autor ustala daty życia, oeuvre malarskie i bibliografię pism artystycznych.

J. L.

OD REDAKCJI. W następnym numerze „Ochrony Zabytków“ ukaże się przegląd wydawnictw radzieckich z zakresu historii sztuki i konserwacji zabytków za lata 1945—1949.